

TISKOVÁ ZPRÁVA

Centrum pro výzkum veřejného mínění Sociologický ústav AV ČR

V Holešovičkách 41, Praha 8

Tel./fax: 286 840 129, 130

E-mail: cervenka@soc.cas.cz

Postoje občanů k válce v Iráku

Technické parametry

<i>Výzkum:</i>	<i>Naše společnost 2002</i>
<i>Otázky:</i>	<i>PM.7, PM.7a, PM.7b, PM.8, PM.9, PM.50</i>
<i>Termín terénního šetření:</i>	<i>7. - 14. 4. 2003</i>
<i>Počet respondentů:</i>	<i>1067</i>
<i>Reprezentativita:</i>	<i>obyvatelstvo ČR ve věku od 15 let</i>
<i>Výběr respondentů:</i>	<i>kvótní výběr</i>
<i>Zveřejněno dne:</i>	<i>25. dubna 2003</i>
<i>Kód tiskové informace:</i>	<i>PM30425</i>
<i>Zpracoval:</i>	<i>Jan Červenka</i>

Již dlouhou dobu před tím, než Spojené státy se svými spojenci zahájily válku proti Iráku, CVVM ve svých pravidelných šetřeních opakovaně zkoumalo postoje občanů k případnému útoku na Irák. Je tudíž pochopitelné, že již probíhajícímu konfliktu pozornost věnovalo i šetření, jehož obsahová příprava vyvrcholila na přelomu března a dubna a které sběrem dat proběhlo v druhém dubnovém týdnu.

Základním předmětem zájmu všech šetření prováděných před začátkem války byl souhlas či nesouhlas s eventuálním vojenským útokem na Irák vyjádřený v odpovědi na dotaz, který explicitně nedefinoval mezinárodněprávní a mezinárodněpolitické podmínky jeho uskutečnění, přičemž následně byly prostřednictvím další otázky vždy zkoumány i postoje k vojenské operaci provedené bez předchozího souhlasu Rady bezpečnosti OSN. Tuto logiku se snažilo sledovat i naše dubnové šetření, i když v jeho průběhu bylo známo, že útok na Irák byl uskutečněn bez mandátu RB OSN a proti vůli většiny jejích stálých i nestálých členů. Avšak i při této snaze bylo vzhledem k tomu, že útok na Irák se stal skutečností, nezbytné modifikovat původní znění otázek tak, aby věcně odpovídaly nové situaci. I když nemůžeme s naprostou jistotou zcela vyloučit možnost, že přeformulování původních otázek mělo nějaký vliv na odpovědi respondentů, předpokládáme, že výsledky dubnového šetření jsou v zásadě srovnatelné s předchozími výzkumy.

Všem respondentům byla v souvislosti s probíhající válkou v Iráku položena otázka: „Jak se stavíte k útoku USA a jejich spojenců na Irák?“¹

¹ Před vypuknutím konfliktu byla všem respondentům pokládána otázka: „Jak se stavíte ke snahám USA a jejich spojenců pokračovat v boji proti terorismu útokem na Irák?“

Tabulka 1 – **Souhlas/nesouhlas s útokem na Irák**

	2/99 ²	3/02	10/02	1/03	2/03	3/03	4/03
rozhodně souhlasí	15	12	9	5	5	6	5
spíše souhlasí	22	26	19	19	17	15	19
spíše nesouhlasí	17	27	30	36	32	34	31
rozhodně nesouhlasí	18	20	28	31	39	38	39
neví	28	15	14	9	7	7	6
souhlas/nesouhlas	37/35	38/47	28/58	24/67	22/71	21/72	24/70

Pozn.: Procenta ve sloupci, velikost výběrové chyby činí +-3 procentní body.

Z tabulky 1 je patrné, že útok na Irák v první polovině dubna podporovalo pouze 24 % obyvatel ČR, zatímco 70 % s ním nesouhlasilo. Tento výsledek se statisticky neliší od žádného z šetření uskutečněných před zahájením útoku od počátku tohoto roku, což je do jisté míry překvapující, protože vzhledem k již zmiňovaným okolnostem provázejícím zahájení celé operace a vzhledem k dřívějším zjištěním ohledně postojů občanů týkajících se útoku uskutečněného mimo mandát RB OSN se dalo spíše očekávat, že podíl souhlasících s útokem na Irák i v případě dotazu, který tuto okolnost výslovně neuvede, bude oproti předchozím výzkumům nižší.

Na tom, že se tak nestalo, se mohly podílet různé faktory. Zprv je možné, že proti tendenci k poklesu podílu souhlasících s útokem na Irák do jisté míry působil samotný konflikt. V již probíhající válce v porovnání s obdobím před jejím vypuknutím na veřejné mínění intenzivně doléhaly takové okolnosti, jako např. chování a intence válčících stran nebo reakce iráckého obyvatelstva na invazi, respektive prezentace a interpretace těchto záležitostí oficiálními mluvčími či sdělovacími prostředky. Je přirozené, že četné negativní reference ve vztahu k irácké straně, jejímu chování a záměrům (lhostejno, zda věcně opodstatněné či nikoli) nebo pozitivní reference na adresu „spojenců“ včetně příkladů kladných ohlasů na jejich postup ze strany Iráčanů měly potenciál působit směrem k posilování podpory vojenské akce. I když je evidentní, že celkově nebyl dopad tohoto faktoru nijak zásadní, o jeho existenci a určitém vlivu mohou svědčit právě výsledky našeho výzkumu, které ukazují (viz dále), že část občanů, která obecně vyjadřovala podporu útoku na Irák, ale která jej před válkou nepovažovala za přijatelný bez podpory RB OSN, svůj postoj v druhé otázce po zahájení útoku na Irák přehodnotila. Druhé možné vysvětlení spočívá v tom, že někteří respondenti, kteří obecně vyjádřili souhlas s útokem na Irák, ale kteří přitom stále odmítají jednostrannou vojenskou akci mimo rámec platného mezinárodního práva, si buď bezprostředně nevybavili nebo dokonce neznali okolnosti provázející samotný útok USA a jejich spojenců na Irák. Třetí možný důvod se podobá druhému, ovšem s tím rozdílem, že nespojení souhlasného stanoviska k vojenskému zásahu vůči Iráku s faktickými okolnostmi probíhajícího útoku je v tomto případě vědomé s tím, že dotyční respondenti si do otázky, která se explicitně nevyjadřovala k mezinárodněprávním a mezinárodněpolitickým okolnostem celé věci, při své odpovědi sami implicitně zabudovali jakýsi hypotetický předpoklad či podmínku, podle nichž by útok Irák probíhal v souladu s mezinárodním právem.

² Otázka v r. 1999 se zpětně týkala vojenské operace USA a Velké Británie proti Iráku uskutečněné v prosinci 1998 a zněla: „Souhlasíte s vojenskou akcí v Iráku, kterou provedly USA a Velká Británie v prosinci loňského roku?“

Právě vzhledem k výše uvedeným možnostem, jež se v té či oné míře podílely či alespoň mohly podílet na výsledném rozložení odpovědí na otázku, která válku v Iráku nespojovala explicitně s jejím mezinárodněprávním pozadím, pak ovšem na významu pochopitelně nabývá otázka samotného postoje občanů k vojenské akci proti Iráku, která je výslovně spojena s faktem absence mandátu Rady bezpečnosti OSN.³

Tabulka 2 – **Souhlas/nesouhlas s útokem na Irák bez mandátu RB OSN**

	2/99 ⁴	10/02	1/03	2/03	3/03	4/03
rozhodně souhlasí	7	5	3	2	3	2
spíše souhlasí	18	12	10	10	7	14
spíše nesouhlasí	24	33	35	33	30	30
rozhodně nesouhlasí	29	37	41	46	53	47
neví	22	13	11	9	7	7
souhlas/nesouhlas	25/53	17/70	13/76	12/79	10/83	16/77

Pozn.: Procenta ve sloupci, velikost výběrové chyby činí +-3 procentní body.

Údaje zachycené v tabulce 2 ukazují, že negativní postoj k vojenskému útoku na Irák je v přímé souvislosti s absencí předchozího souhlasu ze strany RB OSN a výslovným uvedením této okolnosti ve znění otázky ještě jednoznačnější než v předchozím případě. Útok bez mandátu RB OSN za přijatelný označilo jen 16 % dotázaných, zatímco 77 % k němu vyjádřilo postoj opačný. Na druhou stranu ovšem tyto výsledky signalizují, že ačkoli v období před samotným útokem na Irák odpor k vojenské akci bez schválení RB OSN v průběhu času narůstal, zatímco její podpora se společně s podílem nerozhodných hlasů průběžně tenčila, po vypuknutí války se v porovnání s posledními týdny před jejím začátkem naopak poněkud zvýšil podíl těch, kdo operaci USA a jejich spojenců podporují i za těchto podmínek, a naopak poklesl podíl občanů považujících takový postup za nepřijatelný.

Ještě před tím, než jsme respondentům položili dotaz týkající se přijatelnosti či nepřijatelnosti vojenské operace USA a jejich spojenců proti Iráku v souvislosti s absencí mandátu RB OSN, jsme v návaznosti na úvodní otázku zjišťovali důvody stojící za vyjádřeným postojem k útoku na Irák. Dotázaným, kteří v úvodu vyjádřili souhlas s útokem na Irák (N=246), byla položena otevřená otázka: „Proč s útokem na Irák souhlasíte?“, zatímco respondentům, kteří ve stejné věci vyjádřili opačný postoj (N=742), byl předložen otevřený dotaz: „Proč s útokem na Irák nesouhlasíte?“

Pokud jde o důvody souhlasného postoje k útoku na Irák, dotyční respondenti nejčastěji uváděli potřebu odstranění Saddámovy diktátorského režimu v Iráku (29 %), potřebu boje proti terorismu (23 %), potřebu zajištění světové bezpečnosti (14 %), nevyhnutelnost nebo oprávněnost vojenského řešení problémů s Irákem (9 %) či potřebu eliminace iráckých zbraní

³ Otázka: „Útok na Irák USA se svými spojenci podnikly bez schválení radou bezpečnosti OSN. Domníváte se, že takovýto postup je přijatelný nebo nepřijatelný? Rozhodně přijatelný, spíše přijatelný, spíše nepřijatelný, rozhodně nepřijatelný?“ Před zahájením samotného útoku se používala otázka: „Souhlasíte s útokem na Irák bez schválení Radou bezpečnosti OSN?“

⁴ V únoru 1999 byla všem respondentům položena otázka, která se zpětně týkala vojenské akce USA a Velké Británie uskutečněné v prosinci 1998. Samotná otázka, která navazovala na otázku zkoumající postoj k téže akci bez předchozího sdělení, že k jejímu uskutečnění došlo bez mandátu RB OSN (viz poznámka pod čarou 1), zněla: „Zmíněnou akci provedly USA a Velká Británie bez schválení Radou bezpečnosti Organizace spojených národů. Domníváte se, že lze omluvit, když se podobné kroky někdy dělají bez pověření ze strany OSN?“

hromadného ničení (7 %). Opakovaně se vedle toho objevovala i jiná zdůvodnění, jako např. potrestání Saddáma Husajna či Iráku za zločiny spáchané v minulosti, jakými byly např. agrese proti Íránu, invaze do Kuvajtu či používání chemických zbraní během války s Íránem nebo při potlačování povstání v iráckém Kurdistánu (6 %), tvrzení, že se Irák sám připravoval na válku (3 %), ale třeba i odplata za teroristické útoky z 11. září (3 %).⁵

Dotázaní, kteří s útokem na Irák vyjádřili svůj nesouhlas, svůj postoj zdůvodňovali tím, že válka postihuje nevinné lidi (27 %), že oni sami nikdy nesouhlasí s válkou a násilím (24 %), že útok na Irák bez mandátu RB OSN je agresí (20 %) a že v něm jde o mocenské a ekonomické zájmy USA a dalších útočících států (12 %), že nadále mělo pokračovat hledání diplomatického, mírového řešení irácké krize (5 %) nebo že k válce neexistoval důvod, protože Irák sám nikoho nenapadl, ani bezprostředně neohrožoval a protože žádná z tvrzení ohledně údajné existence iráckých zbraní hromadného ničení či programů na jejich vývoj a výrobu se nepotvrdila (4 %). Část respondentů pak v odpovědi na otázku, proč nesouhlasí s útokem na Irák, vyjádřila obavu z eventuálních negativních důsledků útoku na Irák, jako např. z možného rozšíření války i do dalších zemí regionu a případně i z ještě širší eskalace vojenského konfliktu, z dlouhodobé destabilizace velmi výbušné části světa a případně z odvetných teroristických akcí (4 %), jiní svůj odmítavý postoj opřeli o to, že útok na Irák s deklarovaným cílem změny režimu a avizované nastolení okupační správy v Iráku jsou nepřipustným zasahováním do vnitřních záležitostí suverénního státu (3 %).⁶

Vedle samotného postoje k vojenské akci proti Iráku se standardní součástí našich výzkumů stalo i zjišťování důvěry či nedůvěry ve vztahu k naplnění jednoho z deklarovaných cílů útoku na Irák, a to zda tento krok přispěje k potlačení terorismu ve světě.⁷

Tabulka 3 – **Přispěje útok k potlačení terorismu?**

	3/02	10/02	1/03	2/03	3/03	4/04
rozhodně přispěje	8	5	3	4	4	6
spíše přispěje	24	12	16	16	14	19
spíše nepřispěje	30	33	36	33	38	33
rozhodně nepřispěje	19	37	32	36	32	32
neví	19	13	13	11	12	10
přispěje/nepřispěje	32/49	17/70	19/68	20/69	18/70	25/65

Pozn.: Procenta ve sloupci, velikost výběrové chyby činí +-3 procentní body.

Celkové rozložení názorů na to, zda válka proti Iráku přispěje nebo nepřispěje k potlačení terorismu ve světě, je znázorněno v tabulce 3. Z ní vyplývá, že po zahájení války si jen čtvrtina respondentů (25 %) myslela, že útok na Irák přinese pozitivní efekty ve vztahu k potlačení mezinárodního terorismu, zatímco asi dvě třetiny (65 %) vyjádřily názor opačný. I když uvedený výsledek znamená mírný vzestup optimismu v tomto ohledu v porovnání s celým obdobím posledního půlroku, který předcházel samotnému zahájení útoku na Irák, skepse nadále jednoznačně dominuje a je výrazně silnější než na jaře

⁵ Dopočet do 100 % tvoří jiné odpovědi.

⁶ Dopočet do 100 % tvoří jiné odpovědi.

⁷ Otázka: „Přispěje podle Vás nebo nepřispěje útok na Irák k potlačení terorismu ve světě?“ Před zahájením útoku na Irák obsahovala v šetřeních CVVM používaná otázka formulaci „případný útok na Irák“.

2002. Názor, že útok na Irák přispěje k potlačení terorismu ve světě, zastávají pochopitelně především stoupecenci vojenské konfrontace (79 %).

Tabulka 4 – **Postoj k útoku na Irák podle stranických preferencí**

	útok na Irák obecně			útok bez mandátu OSN		
	pro	proti	neví	přijatelný	nepřijatelný	neví
ODS	39	59	2	30	64	6
KDU-ČSL	25	69	6	16	71	13
ČSSD	20	75	5	10	87	3
KSČM	7	88	5	4	94	2

Pozn.: Procenta v řádku.

Na závěr se ještě podívejme na to, jak se postoje k válce v Iráku diferencují podle některých sociodemografických a jiných třídících znaků. V tabulce 4 jsou zachyceny výsledky rozdělené podle stranických preferencí. Z nich vyplývá, že ačkoli pro útok existuje relativně vyšší podpora v řadách příznivců ODS, zatímco nejsilnější odpor panuje mezi voliči KSČM, u všech politických stran jednoznačně převažuje nesouhlas. Za povšimnutí přitom stojí i poněkud rozdílný efekt, který na celkové rozložení názorů stoupecenců jednotlivých stran mělo výslovné uvedení skutečnosti, že útok na Irák postrádá mandát RB OSN. U všech stran došlo v porovnání s obecnou otázkou nezmiňující mezinárodněprávní aspekty útoku k poklesu podporujících vyjádření (v případě stoupecenců KSČM pouze symbolickému, protože souhlas s útokem v odpovědi na úvodní otázku celého šetření byl v jejich řadách už tak velice nízký), ovšem tento úbytek se v případě lidí preferujících ODS a zejména KDU-ČSL promítal spíše do vzestupu podílu nerozhodných odpovědí, zatímco u voličů KSČM i ČSSD přesun probíhal jednoznačně ve směru odmítnutí vojenské akce, přičemž i samotný podíl nerozhodných odpovědí se mezi nimi v porovnání s první otázkou snížil.

Tabulka 5 – **Postoj k útoku na Irák podle spokojenosti s členstvím v NATO**

S členstvím ČR v NATO je	útok na Irák obecně			útok bez mandátu OSN		
	pro	proti	neví	přijatelný	nepřijatelný	neví
velmi spokojen	80	19	1	62	32	6
spíše spokojen	28	66	6	18	76	6
spíše nespokojen	4	94	2	2	95	3
velmi nespokojen	2	96	2	1	96	3

Pozn.: Procenta v řádku.

Analýza dat dále ukázala, že z hlediska postojů k válce v Iráku je oproti samotné stranické orientaci mnohem výraznějším diferencujícím znakem postoj občanů k členství ČR v NATO, který byl rovněž předmětem zkoumání v rámci dubnového šetření CVVM. Jak ukazuje tabulka 5, útok Spojených států a jejich spojenců na Irák v tomto ohledu v naprosté většině podporují lidé, kteří jsou podle vlastního vyjádření „velmi spokojeni“ s příslušností ČR k NATO, zatímco mezi dotázanými, kteří jsou s členstvím země v NATO pouze „spíše spokojeni“, jednoznačně dominuje odmítavé stanovisko. Ještě výraznější převaha záporného postoje k útoku na Irák, která se bezmála blíží jednomyslnému odmítnutí, pak existuje mezi respondenty, kteří jsou nespokojeni s členstvím ČR v NATO. S ohledem na zjištění uskutečněná v rámci březnového šetření CVVM, které se mj. zabývalo i hodnocením role Spojených států v mezinárodní politice a které odhalilo velmi úzké sepětí mezi podporou útoku na Irák a převážně pozitivním, bezvýhradným nebo dokonce přímo adorujícím pohledem na USA a jejich působení ve světové politice a v mezinárodních vztazích, lze předpokládat,

že tento faktor se promítl i zde prostřednictvím odpovědí na otázku týkající se spokojenosti s příslušností ČR k NATO, ve kterém Spojené státy přirozeně mají dominantní roli, přičemž je vysoce pravděpodobné, že skupina lidí „velmi spokojených“ s členstvím země v NATO se většinou kryje s onou zřetelně proamericky orientovanou částí české populace.

Pokud jde o klasické sociodemografické charakteristiky a z nich plynoucí difference, analýza celkových postojů k útoku na Irák z tohoto pohledu neukázala existenci žádných výrazně polarizujících faktorů, i když řada statisticky významných rozdílů byla zaznamenána. Z hlediska pohlaví jsme zaregistrovali vyšší podporu útoku na Irák mezi muži, z hlediska věku pak ve zvýšené míře proti byli lidé starší 60 let. Podpora útoku na Irák mírně narůstala společně se stupněm nejvyššího ukončeného vzdělání a se zlepšujícím se hodnocením životní úrovně domácnosti respondenta.